

РОЗУМІННЯ МИРУ, ПОТЕНЦІЙНОЇ МИРНОЇ УГОДИ Й МОЖЛИВИХ ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ ТА СТАВЛЕННЯ ДО НИХ

Розуміння миру, потенційної мирної угоди й можливих гарантій безпеки та ставлення до них: регіональні аспекти. Звіт за результатами обговорень в регіонах / Національна платформа стійкості та згуртованості. Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Червень 2026. 28 с.

Цей звіт є частиною діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості, громадянської ініціативи, започаткованої в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Щоб цього досягти, необхідно забезпечити діалогові практики в суспільстві, надати пропозиції владі щодо вироблення відповідних політик, зокрема стосовно стійкості й соціальної згуртованості, а також забезпечити суспільну обізнаність у цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту «Підтримка стійкості України та європейської безпеки шляхом діалогу».

Звіт базується на результатах закритих фасилітованих діалогів у Донецькій, Харківській, Херсонській, Чернівецькій та Запорізькій областях, проведених у березні 2026 року. Матеріал виявляє загальні тенденції та спірні теми в контексті потенційних варіантів мирної угоди, визначає, за яких умов можливе врегулювання має шанси стати суспільно прийнятним, політично легітимним і стабілізаційно спроможним.

Автори висловлюють подяку всім учасникам за вільний обмін думками, а за організацію обговорень – координаторам регіональної мережі: Андрію Романенку, Діані Бариновій, Дементію Білому, Наталії Нечаєвій-Юрійчук та Дмитру Арабаджієву.

Укладачка звіту: Юлія Тищенко, співзасновниця Національної платформи стійкості та згуртованості

Літературна редакторка: Аюна Бивальцева

Дизайнер: Олександр Глиненко

Координація проекту: Іван Вартовник, Оксана Івасів, Анна Ішук, Валерія Скворцова

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і жодним чином не відображає офіційної позиції Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org> і на сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

Методологія	4
1. Загальний контекст	5
2. Ключові висновки	5
3. Як осмислюється потенційний мир (угода): зміст, інструменти, наслідки	7
4. Які фактори в суспільстві формують ставлення до потенційної мирної угоди, тенденції	9
5. Карта позицій: від прагматичної паузи до неприйняття поступок	11
6. Аргументи за і проти домовленостей	11
7. Гарантії безпеки: що в українському суспільстві сприймається реальним, а що — контроверсійним	13
8. Ситуація на ТОТ: території як питання людей, права і майбутнього	15
9. Загрози згуртованості та стабілізації після потенційних домовленостей і/або перемовного процесу в разі декларативної угоди	17
10. Що може розхитати соціальну ситуацію в Україні та спричинити конфлікт	19
11. Червоні лінії: де для регіонів закінчується прийнятний компроміс	20
12. Реакція на безпекові сценарії (з гарантіями чи без гарантій безпеки й міжнародного реагування на порушення)	22
13. Узагальнення	24

МЕТОДОЛОГІЯ

Підготовлено на основі закритих регіональних діалогів	Дані закритих фасилітованих діалогів «Клуби згуртованості» в різних прифронтових і тилкових регіонах України. Учасницький склад діалогів був різним і не претендував на статистичну репрезентативність. Натомість його цінність полягала в аналітичній насиченості: до розмов були залучені ветерани, представники органів місцевого самоврядування і військових адміністрацій, ВПО, активісти, журналісти, науковці, молодь, пенсіонери, підприємці, соціальні працівники, медійники та лідери локальних ініціатив. Такий склад дозволяє побачити не «середню думку населення», а зіткнення різних соціальних і моральних оптик у розмові про мир. Звіт не містить цитат учасників закритих діалогів, але описує загальні тенденції і спірні теми в контексті потенційних варіантів мирної угоди.
Фокус звіту	Розуміння миру, сприйняття потенційної (-их) мирної (-их) угоди (угод) стосовно російсько-української війни (2014 і 2022 рр.), розуміння тенденції щодо гарантій безпеки в угоді з боку українського суспільства, ситуація на ТОТ, ризики для згуртованості, розвитку, безпеки й стабільності в разі можливого ухвалення декларативної угоди, потенційних контроверсійних компромісів для України чи наслідків зовнішнього примусу до них.
Ключові стейкхолдери	ЄС, українська влада, експертні середовища, аналітичні центри, донорські та громадські організації.
Тип документа	Аналітичний звіт, який порівнює й об'єднує думки учасників із різних регіонів під час закритих фасилітованих діалогів щодо тематики, форматів і підходів, інструментів потенційної мирної угоди. Звіт демонструє ключові тенденції сприйняття соціальної та безпекової ситуації, виклики можливої дестабілізації в разі ухвалення контроверсійної з погляду українського суспільства угоди, яка не сприйматиметься повною мірою. Звіт не є кількісним соціологічним вимірюванням підтримки тих чи інших сценаріїв. Він показує якісну картину сенсів, страхів, очікувань, конфліктних тригерів і тенденцій. Діалог проводиться через висловлювання думки, дискусії, динаміку групи в узгодженні позицій. Закриті фасилітовані регіональні діалоги дають доступ до тих аргументів і моральних установ, а також очікувань, які не завжди можна побачити в опитуваннях з фіксованими варіантами відповіді.
Мета, завдання	Мета: проаналізувати, як у різних регіональних контекстах України осмислюється мир, потенційна мирна угода, дієві гарантії міжнародної безпеки й питання політики щодо ТОТ, і визначити умови, за яких можливе врегулювання має стати суспільно прийнятним, політично легітимним, стабілізаційно спроможним і не сформує суспільних конфліктів. Завдання: • узагальнити спільні тенденції та регіональні відмінності у сприйнятті миру, потенційної мирної угоди й дієвих гарантій безпеки; • виявити ключові умови прийнятності можливого врегулювання, проаналізувати, як у закритих фасилітованих регіональних діалогах осмислюється питання тимчасово окупованих територій, людей, які проживають на ТОТ або виїхали з них, а також право на повернення, безпеку і справедливість; • оцінити ризики для соціальної згуртованості, внутрішньої стабілізації та довіри до держави в разі потенційної угоди; • сформулювати аналітичні висновки і практичні орієнтири для української влади, міжнародних партнерів та експертного середовища.

1. Загальний контекст

Дані, отримані під час регіональних закритих і фасилітованих діалогів, фіксують не стільки розподіл позицій за чи проти потенційного миру й угоди, скільки спільну зміну самого значення слова «мир» в актуальному суспільному сприйнятті. Мир має комплексний характер. Потенційна мирна угода оцінюється не за дипломатичною формою, а за змістом: чи зменшує вона безпекову загрозу, чи не легітимізує наслідки агресії і чи не винагороджує агресора, чи не відсуває питання справедливості та чи залишає Україні простір для стратегічного посилення і збереження армії, інтеграції у європейську систему безпеки та вступу до ЄС. Така рамка свідчить про високий рівень суспільної недовіри до абстрактних політичних формулювань і про запит на конкретні наслідки, механізми й межі допустимого компромісу.

Спільною тенденцією для всіх регіонів є поєднання двох настанов, які, на перший погляд, виглядають суперечливо, але фактично співіснують: 1) *прагнення зменшити втрати і зберегти життя*; й одночасно 2) *недовіра до будь-якого врегулювання, що може перетворитися на відкладену поразку або паузу перед новим циклом війни та російської агресії, а також послабить безпекову складову України*. Ключовими критеріями прийнятності домовленостей стають не символічне завершення війни і не сам факт переговорів, а питання обороноздатності, суверенітету держави, правової визначеності, долі людей на тимчасово окупованих територіях, внутрішньої стійкості держави та спроможності суспільства витримати наслідки компромісу без руйнування довіри і згуртованості.

Відмінності й інтерпретації ситуації в регіонах проявляються передусім у точках входу в цю спільну рамку. Прифронтові громади інтерпретують мир через категорії негайної фізичної безпеки, виживання і ризику повторної атаки навіть після формального припинення вогню. Регіони з досвідом тривалої окупації або переміщення сильніше артикують питання права на повернення, соціально-політичної видимості людей на ТОТ, небезпеки юридичного закріплення втрат і моральної неприйнятності нормалізації окупації. Тиллові громади частіше включають у рамку миру питання внутрішньої якості держави: справедливості, мовно-культурної політики, соціальної стійкості, людського ресурсу й довіри до інституцій. Тож міжрегіональна різниця полягає не в протилежності цілей, а в різній ієрархії загроз, через яку оцінюється потенційна угода.

У такому вигляді звіт є актуальним для різних аудиторій, що працюють із темою миру та повоєнної стабілізації. Для європейських інституцій він показує, що суспільна прийнятність будь-якої переговорної рамки в Україні безпосередньо залежить від її безпекової, правової та гуманітарної наповненості, а не від самої наявності декларативної політичної домовленості. Для української влади він окреслює межі рішень, які можуть бути сприйняті як допустимі або, навпаки, як дестабілізаційні. Для експертного середовища звіт дає підстави розглядати тему миру не як одновимірне питання припинення бойових дій, а як комплексний вузол безпеки, справедливості, реінтеграції, стійкості та суспільної комунікації.

2. Ключові висновки

- ▶ Не фіксується загального суспільного запиту на абстрактний, нечіткий, декларативний мир як самодостатню цінність. У всіх регіонах прийнятним вважається лише таке врегулювання, яке поєднує щонайменше декілька елементів: реальне зниження безпекової загрози, збереження політичної суб'єктності України та відсутність рішень, що можуть бути прочитані як нормалізація наслідків російської агресії, окупація української території і послаблення ЗСУ.
- ▶ Узагальнено ставлення до Росії можна описати як **стійко недовірливе, безпеково-реалістичне і таке, що не припускає віри в добросовісне виконання РФ будь-яких домовленостей**. Учасники в різних регіонах повторюють кілька спільних тез: Росія не зупиниться на часткових результатах, використає

будь-яку паузу для перегрупування, не дотримується домовленостей, а слабка угода лише створить базу для нового циклу агресії.

- ▶ У закритих регіональних діалогах мирна угода майже ніде не сприймається як фінальна точка війни. Переважає розуміння миру як небезпечного перехідного стану, тимчасової паузи або інструмента виграшу часу. Звідси випливає ключова аналітична закономірність: суспільна підтримка потенційних домовленостей залежатиме не від символічної назви формули, а від того, чи зчитується вона як спосіб посилення України, а не як відкладена поразка.
- ▶ Основний критерій оцінки будь-якої угоди — її здатність змінити практичний режим небезпеки. Для прифронтових регіонів це насамперед питання фізичного виживання громад, захисту від обстрілів і запобігання новому наступу. Для тилкових і прикордонних регіонів — питання довгострокової стійкості держави, відновлення людського ресурсу, збереження довіри до інституцій і недопущення внутрішнього розхитування після можливої паузи, приміром, щодо російської мови чи РПЦ.
- ▶ Безпекові гарантії в усіх регіонах розуміються переважно не в юридично-декларативному, а в силовому й інституційному вимірі. Довіра виникає лише там, де йдеться про сильну українську армію, озброєння, зовнішні дієві, а не декларативні механізми стримування, санкційні або військово-політичні наслідки для порушника, а також чітко прописані процедури міжнародного реагування. Будь-яка формула без такого наповнення сприймається як постійний ризик повторної війни та російської агресії.
- ▶ Питання ТОТ у регіональному матеріалі постає не лише як територіальна проблема, а як тест на правову й моральну якість майбутнього врегулювання. Особливо виразно це простежується в оптиці Донеччини, але присутнє і в інших регіонах: неприйнятними вважаються сценарії, які виключають людей в окупації, зокрема тих, які не вчиняли злочинів проти державності з українського політичного, соціального та правового майбутнього, відкладають їхню проблему на невизначений час або де-факто легітимізують тривале відчуження територій і порушення прав українських громадян на ТОТ.
- ▶ Регіональні відмінності проявляються не в протилежності базових позицій, а в різних точках входу в одну спільну рамку. Херсон і Запоріжжя концентрують увагу на негайній безпеці й межі між паузою і капітуляцією; Харківщина — на поєднанні безпекової, управлінської та ветеранської оптики; Донеччина — на праві на повернення, політичній видимості ТОТ і чутливості до формулювань; Чернівці — на внутрішній якості держави, людському капіталі, мовно-ідентичнісних і гуманітарних наслідках мирної рамки.
- ▶ Найбільші ризики потенційного врегулювання пов'язуються не тільки з повторною агресією РФ, а й з післяугодною внутрішньою дестабілізацією в разі небезпечного миру. Ідеться про конфлікти навколо ціни миру, конкуренцію травм між різними групами, кризу довіри до держави, можливе політичне використання теми миру, загострення суперечок щодо ТОТ, ветеранів, ВПО, мови, справедливості та правил політичного представництва в перехідний період.
- ▶ Для ключових міжнародних партнерів у межах європейської системи безпеки це означає, що питання миру для України не може розглядатися лише як технічне досягнення домовленості або інструмент виключно тимчасової деескалації поза гарантіями реагування на безпекові порушення з боку РФ. Ідеться про формування рамки врегулювання, яка буде суспільно прийнятною та безпеково переконливою. Для ЄС це, відповідно, питання не лише посередництва чи підтримки переговорного процесу, а й мови безпеки, права, відповідальності та безпекових гарантій, які не суперечать принципам українського суверенітету і не створюють враження винагороди РФ за агресію.
- ▶ Для структур української влади архітектура потенційних мирних домовленостей не має інтерпретуватися як суто переговорне або технічне завдання припинення бойових дій: життєздатність визначатиметься тим, чи буде потенційна домовленість сприйнята українським суспільством одночасно як безпеково переконлива, політично справедлива і суспільно легітимна, з належними

безпековими гарантіями та реакцією на порушення безпеки з боку РФ. Ідеться про ширшу архітектуру прийнятності потенційної угоди – мову безпеки, права, відповідальності й гарантій, яка не нормалізує наслідків агресії, не підриває суверенітету України, не виключає ТОТ і їхніх мешканців із національного соціального майбутнього та не створює передумов для нової внутрішньої поляризації. Це вимагає чіткої державної комунікації, окремої політики щодо тимчасово окупованих територій і пакета політик щодо внутрішньої стабілізації та стійкості.

- Для громадського й експертного середовища актуальним може бути зміщення фокуса з абстрактної підтримки миру на дослідження конкретних умов його суспільної прийнятності, справедливості, регіональних відмінностей, ризиків для згуртованості та чинників, від яких залежатиме не лише досягнення домовленостей, а і їхня політична стійкість, безпека та можливість відновлення.

3. Як осмислюється потенційний мир (угода): зміст, інструменти, наслідки

Для учасників закритих регіональних фасилітованих діалогів мир у форматі наявного перемовного процесу, потенційних пунктів угоди та реакції країн-партнерів не постає виключно як самодостатня позитивна категорія і майже ніде не означає ані відновлення довоєнного життя, ані гарантованої безпеки, ані завершення конфлікту в його політичному й історичному вимірі. Він визначається значно стриманіше в різних модифікаціях: як припинення вогню, тимчасова деескалація, пауза для відновлення ресурсів, виграш часу, відкладене вирішення територіального питання або перехід до менш інтенсивної, але не завершальної фази протистояння.

У цьому сенсі спільним для різних регіонів є не стільки позитивне бачення миру, скільки його умовне, інструментальне й глибоко проблематизоване розуміння: мир прийнятний лише тоді, коли він не маскує нових форм небезпеки, не фіксує несправедливості і не створює передумов для повторення війни і водночас має дієві гарантії стосовно порушення потенційних угод з боку РФ.

Регіон	Контекст сприйняття	Як учасники фактично визначають мир	Ключовий критерій прийнятності	Регіональний аналітичний акцент
Узагальнене визначення	Спільна рамка для всіх діалогів	Мир — не відновлення умовної довоєнної ситуації і не завершення війни на нинішньому етапі, а радше припинення вогню, деескалація, пауза для відновлення ресурсів сил оборони та відновлення, модернізації або проміжного врегулювання з невизначеним майбутнім.	Потенційні домовленості щодо врегулювання є прийнятними лише тоді, коли вони реально знижують рівень насильства, не виглядають як капітуляція чи відкладена поразка, не легітимізують у жоден спосіб російську окупацію ТОТ і не відкладають початок нової війни через брак запобіжників. Не мають впливу на соціально-гуманітарну політику України та підтримують державний суверенітет і європейську інтеграцію.	Найстійкіший спільний мотив — розрив між словом «мир» і його буденним позитивним змістом; поняття миру всюди потребує конкретизації через механізми, ціну порушень угоди з боку РФ, наслідки й відповідальність, дієві реагування на порушення, підтримку обороноздатності України.
Херсон	Прифронтовий, постійні обстріли, досвід окупації і деокупації, висока щоденна вразливість міста.	Мир — це насамперед перевірка того, чи стане фізично безпечніше жити в місті; для частини учасників — припинення вогню або пауза, але не «справжній мир».	Чи припиняються обстріли, чи змінюється повсякденний режим загрози і чи відсувається джерело небезпеки від міста.	Найбільш локалізоване визначення миру: якщо після формальної угоди Херсон лишається під вогнем, така угода не має для громади повноцінного мирного змісту.
Харківщина	Прифронтовий регіон з досвідом наближеного фронту, окупації і деокупації, евакуацій та інфраструктурних втрат.	Мир — це радше пауза або проміжний етап, що дає змогу зменшити втрати, виграти час і відновити ресурси держави та громад, а також сил оборони.	Чи змінює домовленість реальний режим небезпеки і чи дає вона можливість зміцнитися, а не лише відкладає новий цикл агресії з боку РФ.	Ключовий акцент — часовий вимір миру: його цінність оцінюється через потенціал перепочинку для посилення, а не через довіру до остаточного врегулювання.
Запоріжжя	Прифронтowa громада з досвідом постійної небезпеки, втрат, переміщення і тривалої невизначеності; частина території окупована РФ.	Мир — це не просто пауза в бойових діях, а прийнятна архітектура безпеки, справедливості та збереження державності.	Чи містить угода дієві гарантії безпеки, контроль виконання, захист людей на ТОТ і чи не сприймається вона як привід «легітимації російської окупації ТОТ», моральної капітуляції, відкладеної поразки.	Запоріжжя найбільш виразно підкреслює межу між тактичним компромісом і неприйнятною поступкою: мир прийнятний лише тоді, коли не руйнує внутрішню згуртованість і не нормалізує агресію.

Регіон	Контекст сприйняття	Як учасники фактично визначають мир	Ключовий критерій прийнятності	Регіональний аналітичний акцент
Чернівці	Тилловий і прикордонний регіон, де війна присутня через мобілізацію, втрати, наявність ВПО, поранених, міграцію та тривогу за майбутнє держави.	Мир — це комплексний процес, який має поєднувати безпеку, справедливість, гідність, внутрішню стійкість держави та здатність країни посилюватися після паузи.	Чи не виглядає угода як відкладена поразка, чи не фіксує несправедливий статус-кво і чи не запускає руйнівні внутрішні процеси в державі.	Тилловий регіон найчіткіше артикулює внутрішньодержавну ціну миру: корупція, інституційна якість, людський ресурс і політична суб'єктність є частиною самого визначення прийнятного миру.
Донеччина	Регіон з досвідом тривалої окупації з 2014 р., втрати дому, первинного й повторного переміщення, незавершеної реінтеграції та постійної невизначеності щодо майбутнього ТОТ.	Мир — це передусім рішення про людей і території (ТОТ): їхній правовий статус, право на повернення, збереження соціально-політичного зв'язку з Україною та недопущення їх виключення з майбутнього країни.	Чи не закриває домовленість права на деокупацію і повернення, чи не легітимізує окупацію як нову норму та чи не залишає людей на ТОТ поза українським правовим, соціальним і політичним полем.	Найсильніше проявлений соціально-політичний і правовий вимір миру: для Донеччини його прийнятність визначається не тільки безпекою, а й відповідальністю держави за людей, які залишаються під окупацією.

Таблиця синтезує регіональні акценти у визначенні миру

4. Які фактори в суспільстві формують ставлення до потенційної мирної угоди, тенденції

Попри різні регіональні контексти ставлення до домовленостей формується навколо п'яти спільних факторів.

➔ ПЕРШИЙ ФАКТОР — ПЕРЕКОНЛИВІСТЬ І ДІЄВІСТЬ БЕЗПЕКОВИХ ГАРАНТІЙ.

Саме він є базовим фільтром, через який оцінюється будь-яка потенційна угода. У прифронтових регіонах це питання має буквальный вимір фізичного виживання: чи зменшиться інтенсивність обстрілів, чи стане повсякденне життя безпечнішим, чи не буде пауза лише передумовою для нового удару. Але й у тиллових регіонах безпека не мислиться абстрактно: вона пов'язується зі здатністю держави і партнерів не допустити повторення великого циклу насильства. Тому навіть ті учасники, які допускають переговорний формат або тривале припинення вогню, підтримують його не через довіру до Росії, а через прагнення зменшити поточні втрати, виграти час для зміцнення України, посилення оборонної спроможності та створення надійнішої системи зовнішньої підтримки. Відповідно, позитивне ставлення до потенційної угоди залежить не від самої

її наявності, а від того, чи наповнена вона реальними механізмами стримування, реагування і довгострокової безпекової підтримки.

➔ **ДРУГИЙ ФАКТОР – ДОСВІД ВТРАТ, ВИСНАЖЕННЯ І СОЦІАЛЬНОЇ ЕРОЗІЇ.**

Втома від війни, демографічні втрати, руйнування інфраструктури, вимушене переміщення, економічна нестабільність і тривала психологічна напруга формують виразний суспільний запит на стабілізацію. Однак цей запит не трансформується автоматично в згоду на будь-яку мирну формулу. Виснаження співіснує з жорстким неприйняттям сценаріїв, які можуть знецінити вже понесені жертви, винагородити агресора або створити враження, що пережиті втрати не мали політичного сенсу. Це означає, що запит на зниження насильства не тотожний готовності прийняти угоду без умов: чим вищою є ціна війни для громад, тим гострішим часто стає питання про зміст, справедливість і наслідки потенційного врегулювання.

➔ **ТРЕТІЙ ФАКТОР – РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО ТОГО, ЯК САМЕ БУДЕ ВЛАШТОВАНЕ І РЕАЛІЗОВАНЕ МОЖЛИВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ.**

Ідеться не лише про недовіру до РФ як сторони, що системно порушує домовленості, а й про скепсис щодо декларативних міжнародних гарантій, непрозорих переговорних рамок і внутрішньої якості державних рішень. Саме тут найвиразніше проявляються регіональні відмінності. На Харківщині сильніше звучить критика корупції, нерівності мобілізаційного навантаження, недовіри до інституційної спроможності держави й непрозорості можливих політичних рішень. У Чернівцях ця тема набуває форми вимоги до внутрішньої доброчесності держави, чесної комунікації та зрозумілого пояснення меж і змісту потенційної угоди. На Донеччині недовіра концентрується навколо відсутності ясної державної мови щодо майбутнього людей в окупації, права на повернення, статусу майна, відповідальності за колаборацію та правил післяугодного врегулювання. У Херсоні вона проявляється як радикальний скепсис до будь-яких зовнішніх обіцянок без сили, здатної реально зупинити насильство і забезпечити відповідь на порушення угоди. Отже, суспільне ставлення до потенційної угоди формується не лише її змістом, а й рівнем довіри до тих, хто її формує, пояснює і буде реалізовувати.

➔ **ЧЕТВЕРТИЙ ФАКТОР – ПИТАННЯ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ, ЛЮДЕЙ, ЯКІ ТАМ ЗАЛИШАЮТЬСЯ, І ПРАВА НА ПОВЕРНЕННЯ.**

Навіть там, де тема ТОТ не є центральною, вона постає як одна з головних моральних і політичних меж оцінки потенційної угоди. Територіальне питання майже ніде не зводиться лише до карти або лінії розмежування – воно осмислюється через долю конкретних людей, збереження зв'язку з ними, їхній майбутній правовий статус, перспективу повернення та ризик фактичного виключення з українського політичного і соціального простору. Саме тому ставлення до потенційного врегулювання значною мірою залежить від того, чи не буде воно прочитане як форма мовчазної згоди на витіснення ТОТ із національного порядку денного. У цьому сенсі питання територій є не лише геополітичним, а й глибоко соціальним, гуманітарним і правовим чинником суспільної прийнятності угоди.

➔ **П'ЯТИЙ ФАКТОР – УЯВЛЕННЯ ПРО ЯКІСТЬ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ПІСЛЯ УГОДИ.**

У низці регіонів, особливо в Чернівцях, Харкові й частково Запоріжжі, чітко простежується думка, що навіть потенційно прийнятна зовнішньополітична формула не принесе стабілізації, якщо країна ввійде в новий етап із тими самими практиками закритого управління, корупційними ризиками, слабкою комунікацією держави з суспільством, формальним ставленням до ветеранів і ветеранок, ВПО та постраждалих громад. Це означає, що ставлення до потенційної мирної угоди визначається не лише параметрами зовнішньої безпеки, а й очікуваннями щодо внутрішньої трансформації держави. Для частини учасників мир або пауза у війні мають сенс лише за умови, що вони відкривають простір для зміцнення інституцій, відновлення справедливості, підвищення спроможності держави та чеснішого соціального контракту.

Суспільне ставлення до потенційної мирної угоди формується на перетині безпекових, морально-політичних, правових і соціально-інституційних чинників. Ключова тенденція полягає в тому, що підтримка або неприйняття потенційного врегулювання залежить не від абстрактного ставлення до миру як такого, а від оцінки його наслідків: чи підвищує угода безпеку, чи захищає людей, чи зберігає політичну суб'єктність України, чи вирішує це питання ТОТ і чи здатна держава забезпечити справедливий та стабілізаційний порядок після її можливого укладення.

5. Карта позицій: від прагматичної паузи до неприйняття поступок

Дані не демонструють простого поділу на прихильників миру і прихильників продовження війни. Натомість вони показують складну конфігурацію позицій, у якій поєднуються щонайменше чотири логіки.

Перша – прагматична. Її носії допускають припинення вогню або проміжні домовленості як інструмент зниження поточних втрат, перепочинку для армії та суспільства, накопичення ресурсів і зміцнення обороноздатності. Для цієї позиції вирішальною є не символічна чистота формули, а її практична користь для української стійкості.

Друга – безпекова. Вона визнає право на переговори як таке, але відкидає будь-які домовленості, що можуть бути прочитані як територіальна або політична капітуляція. У Харкові, Херсоні й Запоріжжі ця позиція тісно пов'язана з прифронтовим досвідом і відчуттям, що слабка угода лише перенесе війну на майбутнє.

Третя – гуманітарно-правова. Найвиразніше представлена в донецькому матеріалі. Для неї ядром питання є не лінія фронту сама собою, а недопустимість виключення людей на ТОТ з українського соціального майбутнього. Саме ця позиція особливо чутлива до формулювань, юридичних наслідків, статусу майна, колаборації, повоєнних виборів і представництва.

Четверта – критична. Її носії в різних регіонах наголошують, що слабкість угоди може не лише бути зовнішньою, але й вплинути на внутрішньополітичну ситуацію. Без добросовісного врядування, справедливої політики щодо військових, ВПО, поранених людей і постраждалих громад жоден мирний формат не стане стійким. А, навпаки, може спричинити внутрішні точки дестабілізації.

Важливо, що ці позиції не є взаємовиключними. Та сама людина може одночасно прагнути припинення вогню, не довіряти декларативним гарантіям, відкидати будь-яку юридичну відмову від ТОТ і вимагати від держави чесної комунікації. Саме така накладеність сенсів і робить тему миру політично комплексною.

6. Аргументи за і проти домовленостей

Аргументи на користь домовленостей у регіональних матеріалах не є проєктивно-миротворчими; вони переважно інструментальні. На підтримку проміжних рішень говорить потреба зменшити втрати, виграти час, зберегти людей, стабілізувати фронт, відновити економіку, дати суспільству і військовим перепочинок.

Аргументи проти домовленостей значно більше емоційно заряджені, але водночас концептуально чіткі. У різних регіонах повторюються такі заперечення: Росія використає паузу для нового удару; слабка угода легітимізує силове захоплення територій; суспільству не буде пояснено ціну компромісу; домовленості запустять внутрішній конфлікт навколо справедливості; буде посилено зовнішній вплив на мову, церкву, політичні процеси; люди на ТОТ і постраждали від війни опиняться в становищі другорядних громадян.

Отже, суперечка йде не між миром і війною як такими, а між різними уявленнями про прийнятну ціну паузи. Для більшості учасників діалогів критичним є питання, чи перетвориться угода на інструмент посилення України чи навпаки — на спосіб нормалізувати її вразливість.

Регіон / рівень аналізу	Аргументи за домовленості	Аргументи проти домовленостей	Регіональна особливість / аналітичний акцент
Узагальнений рівень	Зменшення людських втрат; виграв час; стабілізація фронту; перепочинок для суспільства й військових; відновлення економіки; збереження ресурсу для подальшого посилення держави.	Ризик, що Росія використає паузу для нового удару; легітимація силового захоплення територій; брак чесного пояснення ціни компромісу; загроза внутрішнього конфлікту навколо справедливості; посилення зовнішнього тиску на мову, церкву й політичні процеси; маргіналізація людей на ТОТ і постраждалих від війни.	Суперечка точиться не між миром і війною як такими, а між різними уявленнями про прийнятну ціну паузи: чи стане угода інструментом посилення України чи механізмом нормалізації її вразливості.
Херсон	Домовленості можуть бути прийнятними, якщо вони безпосередньо знижують інтенсивність повсякденного насильства, дають людям шанс на фізичне виживання і роблять життя в місті бодай частково передбачуванішим.	Якщо після формальної угоди місто залишається під обстрілами, така домовленість не має ознак миру; будь-яка пауза без реального зменшення вогневої загрози сприймається як порожня політична оболонка.	Критерій оцінки максимально практичний: чи припиняються обстріли і чи змінюється щоденний режим небезпеки для цивільних.
Харківщина	Проміжне рішення може мати сенс як перепочинок, що зменшує поточні втрати, стабілізує ситуацію і дає державі, військовим та громадам час на перегрупування і зміцнення.	Головний страх полягає в тому, що пауза лише відкладе новий цикл агресії; слабка угода без переконливих гарантій може закріпити вразливість регіону і не змінити реального режиму небезпеки.	Регіональний акцент — часовий вимір миру: цінність паузи визначається тим, чи працює вона на зміцнення України, а не просто переносить кризу в майбутнє.
Чернівці	Домовленості можуть бути виправданими як інструмент виграву часу для сильнішої України, збереження людського ресурсу, стабілізації внутрішньої ситуації та накопичення спроможностей.	Непринятною є угода, що виглядає як відкладена поразка, підриває гідність, справедливість, внутрішню стійкість держави або запускає руйнівні процеси всередині країни.	Тиловий регіон фокусується не стільки на негайній фізичній безпеці, скільки на внутрішньодержавній ціні миру: суб'єктності, суспільній стійкості та збереженні людського капіталу.

Регіон / рівень аналізу	Аргументи за домовленості	Аргументи проти домовленостей	Регіональна особливість / аналітичний акцент
Донецчина	Коротка пауза може бути прийнятною, якщо вона не закриває опції деокупації в майбутньому, зберігає політичний і правовий зв'язок із людьми на TOT та дає кращі шанси на довшу перспективу.	Найглибші заперечення стосуються ризику нормалізації окупації, закриття права на повернення, невизначеного статусу людей, які жили в окупації, і фактичного виключення TOT із майбутньої України.	Мир осмислюється як рішення про людей і території, а не лише про лінію фронту; прийнятність угоди залежить від того, чи не перетворює вона паузу на відкладену поразку й політичне забуття TOT.

У всіх регіонах підтримка домовленостей має переважно інструментальний характер, тоді як заперечення проти них є не лише емоційно насиченими, а й концептуально структурованими довкола питань безпеки, справедливості, державного суверенітету, статусу людей на TOT і долі TOT.

7. Гарантії безпеки: що в українському суспільстві сприймається реальним, а що – контрверсійним

Усі матеріали демонструють майже консенсусний скепсис до суто декларативних міжнародних гарантій і політичних заяв. Причини цього скепсису різні за тональністю, але близькі за змістом: попередні міжнародні домовленості не захистили Україну; контроль без сили не стримує Росію; дипломатичне слово без механізму примусу (санкції, безпекові виміри, включення України в нову європейську архітектуру безпеки) не вважається гарантією дотримання потенційних мирних домовленостей.

Реальними гарантіями найчастіше називаються три взаємопов'язані речі:

- ▶ Сильна і добре озброєна українська армія.
- ▶ Зовнішній механізм стримування, який має не символічний, а практичний зміст: санкційні тригери, військово-політичні наслідки порушення, готовність партнерів до жорсткої реакції, довгострокове забезпечення зброєю.
- ▶ Внутрішня політична стабільність і визначеність: суспільство має розуміти, що саме гарантується, ким, у який спосіб і що станеться в разі зриву угоди.

Учасники закритих діалогів майже консенсусно вважають недостатніми декларативні міжнародні гарантії. Довіра виникає лише там, де гарантія має силовий, матеріальний, інституційно визначений і зрозумілий для суспільства зміст.

Аналітичний вимір	Що вважається реальними гарантіями	Що не вважається реальними гарантіями	Регіональні акценти / інтерпретація
Базове сприйняття гарантій	Сильна і добре озброєна українська армія; довгострокове забезпечення зброєю; реальна здатність завдати агресору неприйнятних втрат.	Політичні декларації без механізму примусу; загальні запевнення партнерів; формули без ресурсного наповнення.	У всіх регіонах гарантія мислиться не як текст угоди, а як змінена ціна нового нападу для Росії.
Зовнішній вимір стримування	Санкційні тригери, автоматичні наслідки в разі порушення угоди, військово-політична реакція партнерів, включення України в нову європейську архітектуру безпеки.	Моніторинг без сили, посередництво без санкційного або військового компонента, контроль, який не здатен зупинити ескалацію.	Скепсис у різних регіонах має спільне джерело: попередні міжнародні домовленості не забезпечили захисту України.
Внутрішня визначеність	Чітке пояснення суспільству, що саме гарантується, ким, у який спосіб, на який строк і що відбувається в разі зриву угоди.	Абстрактна формула міжнародних гарантій безпеки без публічно зрозумілої архітектури виконання.	Гарантія має бути не лише зовнішньою, а й внутрішньо легітимною: суспільство повинно розуміти межі, процедури й наслідки.
Донецчина	Найвиразніший запит на силові й матеріалізовані гарантії: зовнішня присутність, буферні моделі під контролем партнерів, жорстко визначені механізми захисту людей і територій.	Невизначені або відкладені формули без відповіді, хто саме гарантує безпеку після домовленостей.	Безпека тут пов'язана з правом на повернення, статусом людей на ТОТ, правовою визначеністю і недопущенням нормалізації окупації.
Херсон	Гарантія – це сила, яка реально зупиняє обстріли, відсуває безпосередню загрозу і робить повторний напад надто дорогим.	Будь-який документ, який не змінює повсякденний режим небезпеки для міста.	Домінує радикальний безпековий реалізм: якщо після угоди люди не живуть безпечніше, вона не сприймається як гарантія.
Харківщина	Поєднання зовнішніх гарантій із внутрішньою довірою: оборонна спроможність, підтримка партнерів, інституційна спроможність держави і зрозумілі правила.	Формальні домовленості, яким суспільство не довіряє через слабкість державної комунікації або політично нав'язані умови.	До безпекового виміру додається управлінський: гарантії мають бути переконливими і для громад, і для інституцій, і для людей з досвідом окупації, деокупації та переміщення.
Чернівці	Навіть союзницькі або моніторингові формати можуть бути прийнятними лише тоді, коли Україна зберігає власну матеріальну спроможність стримувати агресора.	Союзницькі моделі, які існують лише на папері й не підсилюють фактичну силу України.	Тилова оптика підкреслює: безпекова гарантія не працює без внутрішньої стійкості держави, її людського ресурсу та здатності до довгострокової мобілізації ресурсів.

Аналітичний вимір	Що вважається реальними гарантіями	Що не вважається реальними гарантіями	Регіональні акценти / інтерпретація
Політичний висновок	Довіру можуть створити лише конкретизовані гарантії: озброєння, контроль, реакція на порушення, правовий режим, тривалість зобов'язань і прив'язка до безпеки конкретних регіонів.	Риторика деескалації без відповіді на запитання: «Хто, як і чим гарантує безпеку».	Фраза «міжнародні гарантії безпеки» сама собою не має достатньої легітимності; вона потребує операціоналізації в безпекових, правових і політичних параметрах.

У регіональних матеріалах безпекова гарантія визнається реальною лише тоді, коли вона одночасно має силовий зміст, зовнішній механізм примусу та внутрішню суспільну зрозумілість; а як ні, вона сприймається як політична риторика, а не як інструмент запобігання новому циклу агресії. Для політики з цього випливає принципова річ: фраза «міжнародні гарантії безпеки» сама собою не створює довіри. Вона потребує конкретного наповнення: озброєння, контролю, механізму реагування, тривалості зобов'язань, правового режиму і зрозумілого зв'язку з безпекою конкретних регіонів.

8. Ситуація на ТОТ: території як питання людей, права і майбутнього

- У всіх регіональних закритих діалогах тема ТОТ виходить далеко за межі територіальної карти. Жоден із регіонів не підтримує просту формулу «території в обмін на мир». Різниця полягає не в прийнятті чи неприйнятті відмови від ТОТ, а в аргументах: безпека і виснаження (Харків, Херсон), етична межа і русифікація (Запоріжжя), право на повернення і тривала втрата дому (Донеччина), державницька й ціннісна рамка (Чернівці).
- Узгоджувальна формула, яка потенційно має найбільше суспільне прийняття, — це не відмова, а **відкладене розв'язання територіального питання як проміжний, неостаточний формат**: без юридичного визнання втрати територій, без політичного списання людей на ТОТ, зі збереженням права на повернення й української суб'єктності та з чітким розумінням, що пауза не може перетворитися на механізм нормалізації окупації. Люди на ТОТ залишаються частиною українського суспільства. Найбільше відторгнення викликають сценарії, де люди на ТОТ і самі ТОТ трактуються як уже втрачені або як другорядний об'єкт переговорів.
- Для комунікації держави критично важливо розводити три речі: тимчасове відкладення питання територій; юридичну відмову від територій; відмову від людей, які там залишаються. Саме змішування цих трьох площин породжує найбільшу суспільну тривогу й ризик внутрішнього розколу.
- Відмова від територій (зокрема квазіюридична), відмова від громадян України на ТОТ, ще й без переконливої безпекової рамки, може стати чинником серйозної внутрішньої дестабілізації: посилити кризу довіри до держави (інститутів), загострити конфлікт між фронтом і тилом, ускладнити ротацію та відновлення армії, а також створити для Європи прецедент, що силова зміна кордонів і заморожена агресія залишаються дієвим інструментом тиску.

Регіон	Ставлення до людей на ТОТ	Ставлення до відмови від ТОТ	Ключова регіональна логіка
Харків	Переважає стримана, неосудлива оптика: люди на ТОТ сприймаються передусім як ті, хто виживає в умовах примусу, страху й обмеженого вибору. Ключовий акцент — не переносити на них колективну підозру.	Відмова від ТОТ не розглядається як прийнятний варіант; максимум — як вимушена тимчасова пауза без юридичного визнання втрати територій і без відмови від людей.	Близькість до фронту та досвід окупації / деокупації формують практичну оптику: питання ТОТ оцінюється через безпеку, виживання і реальні наслідки для громад.
Запоріжжя	Люди на ТОТ сприймаються як частина українського суспільства, а не як втрачені. Важливо зберігати зв'язок і не допустити остаточного відриву через русифікацію та ізоляцію.	Відкладене вирішення може обговорюватися лише як технічний проміжний формат, але не як списання територій, легітимація окупації чи мовчазна згода на втрату людей.	Регіональна логіка поєднує прагматизм прифронтового регіону з сильним етичним обмеженням: компроміс можливий лише там, де не руйнується принцип належності ТОТ Україні.
Херсон	Домінує емпатія до людей на ТОТ, але вона поєднується з тривогою щодо розриву досвідів: тих, хто залишився, тих, хто виїхав, і тих, хто може не мати безпечної можливості повернення.	Питання осмислюється через жорстку дилему: потреба зупинити щоденну загрозу для життя стикається зі страхом, що поступка територіями лише відкладе новий виток війни.	Для Херсона визначальною є логіка безпосередньої вразливості: якщо навіть мир не гарантує фізичної безпеки, формула відмови від ТОТ сприймається як стратегічно ненадійна.
Донеччина	Найвищий рівень персоналізації теми: люди на ТОТ — це власні родини, соціальні зв'язки, пам'ять, дім і право на повернення, а не абстрактна категорія.	Відмова від ТОТ є найбільш неприйнятною, бо зчитується не як компроміс, а як зрада людей, остаточне викреслення дому, власності та нормалізація багаторічної окупації.	Досвід тривалої окупації та повторного переміщення робить територіальне питання екзистенційним: компроміс щодо ТОТ означає втрату частини власної біографії та спільноти.
Чернівці	Люди на ТОТ осмислюються передусім через категорії гідності, громадянських прав, державної відповідальності й недопустимості морального виключення цих громадян з українського політичного простору.	Відмова від ТОТ сприймається як неприйнятна не лише політично, а й символічно: як винагорода агресії, легітимація сили та підрив принципу справедливості.	Тилова дистанція посилює нормативний вимір: у центрі — суб'єктність держави, ціннісна межа компромісу та довгострокові наслідки для політичного порядку.

9. Загрози згуртованості та стабілізації після потенційних домовленостей і/або перемовного процесу в разі декларативної угоди

Дані закритих регіональних діалогів свідчать, що найбільший ризик пов'язаний не стільки з самим фактом потенційної угоди, скільки з характером соціально-політичного переходу після неї. Якщо цей перехід буде нечітко визначеним, несправедливо організованим, слабо комунікованим і управлінськи неякісним, він замість стабілізації країни може запустити новий цикл внутрішньої дестабілізації. У центрі цього ризику – можливі конфлікти довкола підтримки ВПО, реінтеграції ветеранів і ветеранок, допомоги постраждалим громадам, компенсацій, доступу до ресурсів, а також недовіра до державних рішень у разі їх непрозорості або вибірковості. За таких умов потенційне врегулювання може бути прочитане суспільством не як упорядкування ситуації, а як період посилення нерівності, взаємних претензій та ослаблення внутрішньої згуртованості.

ПЕРША ГРУПА ЗАГРОЗ – БЕЗПЕКОВІ РИЗИКИ

Вона пов'язана з високою ймовірністю того, що РФ може використати будь-яку паузу не як крок до сталого врегулювання, а як ресурс для перегрупування, накопичення спроможностей і підготовки нового етапу агресії. Саме тому в регіональних матеріалах формальне припинення вогню або навіть потенційна мирна угода майже ніде не сприймається як самодостатній механізм стабілізації. Її життєздатність оцінюється лише в поєднанні з іншими елементами безпекової архітектури: внутрішнім посиленням обороноздатності України, збереженням і нарощуванням військових спроможностей, зовнішніми механізмами стримування, а також чітко визначеною міжнародною рамкою реагування на можливі порушення. У цьому контексті особливого значення набуває міжнародний вимір: санкційні режими проти РФ, заздалегідь визначені наслідки в разі зриву домовленостей, довгострокові зобов'язання партнерів у сфері безпеки й оборони, а також дієві гарантії безпеки, які мають не символічний, а практичний зміст. Без таких елементів будь-яка пауза сприймається як крихка, а стабілізація – як тимчасова і потенційно оманлива.

ДРУГА ГРУПА – РИЗИКИ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ВИЗНАННЯ.

У регіональних закритих діалогах чітко простежується ризик того, що потенційна угода може не зменшити внутрішню напругу, а перевести її в площину конфліктів довкола справедливості, визнання різних груп і прав жертв. Ідеться про конкуренцію травм між різними групами, відчуття знецінення втрат, а також про можливі лінії напруги між військовими й цивільними, між тими, хто залишався, і тими, хто виїхав, між ВПО та громадами, що приймають, між мешканцями деокупованих територій і регіонами, що переживали війну на більшій дистанції. У такій оптиці справедливість постає не як абстрактна етична категорія, а як практична умова внутрішньої стабільності. Якщо держава не запропонує переконливої рамки визнання жертв, підтримки постраждалих груп і прозорого пояснення логіки рішень, післяугодний період може стати джерелом нової фрустрації, взаємних претензій і поглиблення суспільних поділів. У міжнародному вимірі це також означає, що підтримка партнерів буде стійкою лише тоді, коли процес відновлення і реінтеграції матиме ознаки справедливості, прозорості й уваги до соціально чутливих тем, роботи з молоддю та різними соціальними групами.

ТРЕТЯ ГРУПА – ПОЛІТИКО-ІНСТИТУЦІЙНІ РИЗИКИ.

Ця група пов'язана з небезпекою того, що потенційна угода замість інструменту впорядкування політичного переходу стане приводом для посилення непрозорості, централізації влади й маніпуляцій післявоєнними правилами гри. Фіксуються побоювання щодо непрозорих переговорних процедур, маніпульованих виборів,

контроверсійних політично інструменталізованих референдумів, реваншу проросійських або популістичних сил, а також подальшого падіння довіри до держави, якщо рішення ухвалюватимуться без суспільного пояснення і зрозумілих процедур. Особливо виразно ці ризики артикульовані там, де сильніше відчувається чутливість до післявоєнних правил представництва, участі й легітимності. У міжнародному вимірі це означає, що значення матиме не лише сам факт можливого врегулювання, а й те, чи супроводжуватиметься він збереженням демократичних процедур, підзвітності та інституційної доброчесності. Без цього післяугодний період може стати точкою входу не в стабілізацію, а в нову політичну крихкість.

ЧЕТВЕРТА ГРУПА – ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ РИЗИКИ ЩОДО ТОТ І ВПО.

Один із найчутливіших блоків ризику пов'язаний із тим, чи дасть потенційна мирна рамка відповіді на питання, що стосуються людей, а не лише територій. Якщо вона не міститиме зрозумілих рішень щодо майна, компенсацій, колаборації, доступу до правосуддя, захисту проукраїнських громадян на ТОТ, умов повернення, реінтеграції та майбутнього представництва деокупованих громад, вона ризикує стати джерелом довготривалого суспільного конфлікту. Ідеться не просто про гуманітарну політику, а про фундаментальні питання післявоєнного правопорядку: хто і на яких умовах повертається, як фіксується відповідальність, як захищаються постраждалі і як держава відновлює правову визначеність після тривалого досвіду окупації. У міжнародному вимірі ці ризики безпосередньо пов'язані з принципами міжнародного права, перехідного правосуддя, прав людини та відповідальності Росії за наслідки окупації. Без узгодження цих рамок зовнішня підтримка мирного процесу може ввійти в суперечність із внутрішнім запитом на справедливість і правову визначеність.

П'ЯТА ГРУПА – ДЕМОГРАФІЧНІ Й ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ.

Дані закритих діалогів показують, що стабілізація після потенційної угоди осмислюється не лише як безпекове чи політичне завдання, а й як здатність держави зберегти людський капітал і відновити життєздатність громад. Ідеться про ризик неповернення населення, втрату молоді й кваліфікованих працівників, брак робочої сили, послаблення місцевих економік і закріплення довгострокового демографічного виснаження. Для частини регіонів особливо важливим є питання, чи повернуться активне і мобільне населення після можливої угоди, чи, навпаки, саме після формального завершення активної фази війни відбудеться остаточне закріплення відтоку людей. У цьому контексті стабілізація означає не просто припинення бойових дій, а створення умов, за яких люди матимуть підстави залишатися, повертатися, працювати і пов'язувати своє майбутнє з конкретними громадами в Україні. Міжнародний компонент тут також є визначальним: без довгострокових програм відбудови, житлових рішень, підтримки зайнятості, інвестицій у локальні економіки та відновлення соціальної інфраструктури навіть формально успішне врегулювання не гарантуватиме реальної стабілізації.

У сукупності ці проблеми показують, що ситуація після потенційної мирної угоди не може бути зведена лише до припинення вогню або досягнення формальної політичної домовленості. Її стійкість залежатиме від того, чи буде одночасно забезпечено справедливість, інституційну легітимність, правову визначеність щодо ТОТ і ВПО, а також демографічну й економічну життєздатність регіонів, належні гарантії безпеки та реагування на порушення. Саме тому потенційна угода осмислюється не як автоматичний початок миру, а як критичний момент, у якому або відкривається вікно для стабілізації, або запускається новий цикл внутрішньої крихкості та постійного очікування нової російської агресії.

10. Що може розхитати соціальну ситуацію в Україні та спричинити конфлікти

Регіональні матеріали показують чотири основні механізми дестабілізації в разі угоди декларативного змісту, яка не має чітких міжнародних інструментів реагування на порушення з боку РФ, втручання РФ в український і європейський порядок денний, а також використання гібридних методів впливу з боку агресора.

По-перше, дефіцит довіри до угоди і центральної влади, якщо рішення буде сприйняте як непрозоре або маніпулятивне. Перехід латентних напруг у відкриті конфлікти: місцеві – ВПО, ветерани – цивільні, різні хвилі ВПО, активні – пасивні всередині громади, громада – влада.

По-друге, як фіксація несправедливості і знецінення жертви. Це можна інтерпретувати як фактор розколу між регіонами й групами населення, бо для одних це буде прагматичний компроміс, а для інших – остаточне викреслення дому, людей і права на повернення. Така поступка інтерпретується не як шлях до стабілізації, а як рішення, здатне підірвати внутрішню легітимність миру й безпеку. Проти такого рішення виступає частина українських військових.

По-третє, накопичення повсякденних гуманітарних проблем: житло, медична допомога, реабілітація, психосоціальна підтримка, документи, освіта, доступність, зайнятість. Збій політики відновлення: пауза без безпеки не створює горизонту для повернення людей, інвестицій і довгострокового планування.

По-четверте, вимога здати неокуповані частини Донеччини чи Луганщини сприймається не як локальна територіальна поступка, а як потрійний тригер дестабілізації і винагородження агресора.

Несправедлива або безпеково порожня угода не локалізує ризики внутрішньої дестабілізації виключно в межах України, а трансформує їх у ширшу проблему європейської безпеки. Вона може підірвати довіру до європейських гарантій і безпеки, законсервувати нестабільність на східному фланзі, дати РФ додатковий простір для нового тиску на ЄС, гібридний і політичний вплив, збільшити кримінальні ризики. Це також може збільшити для ЄС вартість підтримки України. Для Європи це означає, що стабільність України слід розглядати не як окреме українське питання, а як безпосередній елемент безпеки всього регіону, зокрема в контексті європейської безпеки.

Загроза	Наслідки
Делегітація миру	ЄС ризикує бути пов'язаним із моделлю миру, яка не працює, що послаблює довіру до європейського посередництва і гарантій.
Хронічна нестабільність	Тривалий нестабільний східний фланг із високою ціною стримування. ЄС отримує тривалий пояс нестабільності біля своїх кордонів із постійними безпековими, політичними й фінансовими витратами.
Посилення РФ	Більший ризик повторної ескалації та гібридного тиску на Європу. Для ЄС це означає зростання ризику повторної війни, гібридного тиску й подальшого розмивання європейського безпекового порядку.
Провал відновлення	Зростання витрат ЄС на компенсацію наслідків кризи замість трансформації безпеки. Допомога ЄС дедалі більше йде на стримування наслідків нестабільності, а не на стале відновлення, модернізацію і безпекову трансформацію.

Несправедлива або безпеково порожня мирна угода може стати окремим тригером конфлікту між державою і військовими середовищами. Якщо політичний результат буде сприйнятий як знецінення жертви, поступка без реальних гарантій або фіксація того, за що військові фактично не погоджувалися воювати, це здатне сформувати глибоку кризу довіри до державних рішень. У такому випадку напруга виникатиме не лише навколо змісту угоди, а й навколо самого відчуття, що держава не виконала морального зобов'язання перед

тими, хто воював. Тригером протиріч є і відхід з неокупованих територій Донецької та Луганської областей на вимогу РФ.

Ризик конфлікту посилюється, якщо після угоди не буде сильної політики демобілізації, реабілітації, ветеранського супроводу та публічного визнання жертви. Тоді можливий перехід від прихованої образи й відчуження до відкритого суспільно-політичного конфлікту: між тими, хто воював, і тими, хто ухвалював рішення, між військовими середовищами, владою та частиною цивільного суспільства. У ширшому сенсі це означає ризик не лише ветеранського невдоволення, а й розхитування внутрішньої легітимності держави в момент, коли вона найбільше потребує довіри для відновлення.

Прифронтові області сильніше пов'язують ризики дестабілізації з безпековою незахищеністю і повторною агресією. Тилові регіони гостріше артикують ресурсні й соціальні конфлікти, конфлікти щодо мовної політики (нав'язування російської мови та філіалів РПЦ), але й там несправедлива угода сприймається як тригер розколу, радикалізації та делегітимації рішень. В усіх випадках ветерани й ВПО є не «проблемними групами», а індикаторами того, чи здатна держава забезпечити справедливість, пояснення рішень і мінімально передбачуваний порядок доступу до допомоги.

11. Червоні лінії: де для регіонів закінчується прийнятний компроміс

Конфігурація червоних ліній виявляється доволі сталою: майже всюди йдеться не просто про набір заборон, а про межі, за якими мирна угода перестає сприйматися як інструмент захисту й починає читатися як форма відкладеної поразки.

Перша червона лінія щодо ТОТ — будь-яке юридичне, політичне або навіть невизначене оформлення відмови від ТОТ. Ідеться не лише про пряме визнання втрат, а й про такі квазіформули, які можуть закріпити новий статус-кво, закрити в майбутньому опцію деокупації або створити враження, що Україна погоджується на легітимацію окупації з боку РФ. Саме тому в частині матеріалів особливу вагу має не тільки зміст домовленостей, а і їхня юридична мова: формулювання сприймаються як такі, що відкривають або закривають політичне майбутнє. Найвиразніше ця правова чутливість артикульована на Донеччині, де червоні лінії прямо пов'язані з ризиком нормалізації окупації, звуженням права на повернення та невизначеністю майбутнього статусу людей, які залишалися або виживали в окупації. Тут червона лінія — це і «не віддати території», і «не допустити такого формату миру, через який окупація політично сприйматиметься як нова норма».

Друга стійка червона лінія — виключення людей на ТОТ або з ТОТ з українського політичного, соціального і правового майбутнього. У всіх регіонах територіальне питання виявляється пов'язаним не лише з картою, а й з людьми, які залишаються в окупації, втратили дім, пережили переміщення, очікують повернення чи бодай збереження зв'язку з Україною. Однак тут теж є регіональні відмінності. Для Донеччини це центральна вісь усього обговорення: мирне врегулювання оцінюється через те, чи не будуть мешканці ТОТ виштовхнуті за межі національної уяви, чи не втратять вони права на повернення, правовий захист, політичну видимість і зрозумілу перспективу щодо майна, компенсацій, колаборації і представництва. Для Чернівців тема ТОТ теж дуже чутлива, але дещо інакше акцентована: вона мислиться через моральну відповідальність держави, ризик русифікації людей під окупацією і неприйнятність сценаріїв, які виглядають як «продаж територій» або моральне погодження з несправедливим завершенням війни. Тобто на Донеччині переважає гуманітарно-правова рамка, а в Чернівцях — морально-політична і суб'єктнісна.

Третя червона лінія — угода з реальними, а не декларативним гарантіями безпеки. У цьому пункті матеріали демонструють майже повний консенсус: суто політичні обіцянки, міжнародний моніторинг без сили,

загальні заяви підтримки або розмиті дипломатичні запевнення не сприймаються як механізм гарантування миру. Але конфігурація недовіри має регіональні особливості. У Херсоні вона набуває максимально практичного і навіть радикально реалістичного характеру: гарантією вважається лише така сила, яка реально здатна зупинити обстріли й зробити новий напад надто дорогим, інакше будь-яка угода для міста залишиться політично порожньою. У харківському матеріалі, крім зовнішнього стримування, виразно додається внутрішній вимір: для регіону важливо не лише що саме пообіцяють партнери, а й чи довірятиме суспільство державі, чи буде зрозуміло, що саме гарантується, якою ціною і з якими наслідками в разі зриву. На Донеччині запит на гарантії ще жорсткіший і більш матеріалізований: там сильніше, ніж в інших регіонах, проговорюється потреба в силовому, примусовому й контрольному вимірі, аж до зовнішньої присутності чи буферних моделей під контролем партнерів.

Четверта червона лінія — політично нав'язані умови, які звужують суверенітет України або переносять російський вплив у післяугодний порядок. Сюди входять обмеження права на самозахист, зовнішньополітичний вибір, нав'язані формули щодо мови, церкви, особливих статусів, а також політичні механізми, здатні привести до реваншу проросійських акторів. Саме тут регіональні конфігурації стають найвиразнішими. У Чернівцях серед найчутливіших тем прямо названі мова, церква, безпековий суверенітет, обмеження міжнародних союзів і непокараність воєнних злочинів; мирна формула стає неприйнятною не лише в момент територіальної поступки, а вже тоді, коли вона починає морально делегітимувати спротив і робити нормальними неприйнятні речі. На Харківщині окремими маркерами червоної лінії є надання російській мові статусу другої державної, віддача неокупованих територій, а також політичні формати, які можуть обмежити права військових у майбутньому виборчому процесі або відкрити шлях до маніпуляцій і реваншу. Для Херсона питання мови й церкви теж залишаються червоними лініями, але вони вплетені в ширшу рамку виживання: культурно-ідентичнісні поступки тут сприймаються як продовження російського впливу в іншій формі, тобто не як другорядна символіка, а як елемент післявоєнної безпеки.

П'ята червона лінія — несправедливі внутрішні правила після можливої угоди. Цей блок менш гучний у публічній риторичі, але дуже важливий аналітично, бо саме він показує, що неприйнятність миру пов'язана не лише з державою та зовнішнім ворогом, а й з внутрішнім порядком після домовленостей. На Донеччині це насамперед питання колаборації, майна, компенсацій, статусу людей, які жили в окупації, і правил їх повернення в правове поле — невизначеність тут сама собою виступає червоною лінією, бо створює ризик нової несправедливості. У харківському матеріалі до цього додаються побоювання щодо прав військових у майбутньому політичному процесі, маніпулятивних виборів і демографічної ерозії регіону, якщо ВПО не отримають справедливих механізмів компенсації й відновлення. У Херсоні післяугодна несправедливість пов'язується з ризиком внутрішньої дестабілізації, взаємних звинувачень, недовіри до центральної влади, неповернення людей і перетворення міста на простір для найбільш вразливих груп. Отже, червоною лінією стає не лише текст угоди, а й тип повоєнного порядку, який вона запускає.

Якщо узагальнити, різниця між регіонами полягає не стільки в самому переліку червоних ліній, скільки в їх внутрішній конфігурації. У Херсоні вони мають найсильніший безпеково-фізичний вимір: неприйнятним є все, що не знімає прямої загрози місту, послаблює армію або робить Херсон «жертвним простором після миру». На Харківщині червоні лінії структуровані більш інституційно: тут до безпекових меж додається недовіра до нав'язаних політичних умов, питання децентралізації, виборчих правил, прав військових і ризиків соціально-демографічного послаблення регіону. Донеччина артикулює червоні лінії найвиразніше в правовій, гуманітарній і постокупаційній оптиці: ключовими є формулювання, право на повернення, статус людей в окупації, компенсації, колаборація й недопущення остаточного витіснення ТОТ із національного порядку денного. Чернівці натомість виносять на передній план морально-політичні й суб'єктнісні межі: мову, церкву, покарання злочинів, безпековий суверенітет і неприйнятність формули миру, яка виглядатиме як внутрішнє розкладання держави під прикриттям деескалації.

Червона лінія	Як її розуміють у регіонах	Що це означає для політики
Відмова від TOT	Неприйнятні як прямі, так і приховані формули, що можуть бути прочитані як легітимація окупації або закриття деокупації.	Будь-яка мирна рамка має зберігати право України на повернення до територіальної цілості.
Виключення людей на TOT	Території не можна відривати від людей; потрібна політична видимість, гуманітарний зв'язок, право на повернення і захист.	Потрібна окрема політика щодо громадян в окупації, ВПО, реінтеграції, майна і правосуддя.
Слабкі гарантії безпеки	Символічні заяви й моніторинг без сили не створюють довіри.	Необхідно конкретизувати гарантії через озброєння, стримування, санкційні тригери і правила відповіді на порушення угоди.
Нав'язані внутрішні поступки	Мова, церква, особливі статуси, обмеження самозахисту або зовнішньополітичного вибору.	Потрібна комунікація, що пояснює межі компромісу і недопустимість рішень, які звужують суверенітет.
Несправедливий післявоєнний порядок	Маніпульовані вибори, непрозорі процедури, ігнорування ветеранів, ВПО і постраждалих громад.	Паралельно з угодою необхідний пакет внутрішньої стабілізації та справедливості.

Червоні лінії слід розуміти не як жорсткий перелік догм, а як карту меж суспільного сприйняття легітимності мирної угоди. Вони показують, де саме різні групи перестають бачити в домовленостях шлях до стабілізації і починають інтерпретувати її як механізм легітимації слабкості, несправедливості або майбутнього нового конфлікту чи соціальної крихкості. У прифронтових громадах першою умовою червоних ліній є безпека і виживання, у постокупаційних — право, повернення і статус людей, у тилкових — суб'єктність держави, моральна межа компромісу та ризик внутрішнього розпаду.

12. Реакція на безпекові сценарії (з гарантіями чи без гарантій безпеки й міжнародного реагування на порушення)

Аналізувались принаймні два типові сценарії: тривале припинення вогню без юридичного визнання втрат, але з міжнародним моніторингом, і модель «території в довгу» за сильних гарантій безпеки та відбудови. Жоден зі сценаріїв не отримує автоматичної підтримки, але обидва можуть розглядатися як умовно прийнятні за дуже жорстких умов.

Порівняння показує, що ключовим для суспільного сприйняття є не сам факт угоди, а наявність дієвих інструментів безпеки, здатних зменшити ризик повторної агресії РФ.

Параметр	СЦЕНАРІЙ 1. Проміжне врегулювання з реальними гарантіями безпеки	СЦЕНАРІЙ 2. Проміжне врегулювання без реальних гарантій безпеки
Суть сценарію	Тимчасове або політичне врегулювання, яке не легітимізує окупацію територій (ТОТ), не закриває питання територій і людей, але дає Україні час на відновлення та знижує ризик нової агресії РФ.	Припинення вогню або політична домовленість без дієвого стримування РФ, яка створює лише паузу без реальної стабілізації та загострює внутрішні українські конфліктні точки, підвищує питання ТОТ.
Які гарантії мають на увазі	Зовнішній моніторинг із механізмом реагування на нові прояви агресії, санкції, реальний контроль порушень безпеки, військова підтримка України, збереження обороноздатності, незакритий європейський та євроатлантичний курс.	Символічні або паперові гарантії, політичні обіцянки без примусу, моніторинг без наслідків, відсутність впевненості в реакції партнерів на нову ескалацію, поступове зняття санкцій з РФ, які посилюють військову російську промисловість.
Сприйняття в суспільстві	Може сприйматися як важкий, але раціональний і тимчасово прийнятний формат, якщо не читається як капітуляція.	Сприймається як небезпечна пауза, прихована поступка або відкладена поразка.
Наслідки для безпеки	Часткове зниження ризиків, більша передбачуваність, можливість виграти час для посилення держави й армії.	Високий ризик повторної агресії, перегрупування РФ, збереження постійної небезпеки для прифронтових і вразливих регіонів.
Наслідки для суспільства	Менший ризик різкого внутрішнього розколу, поява горизонту для повернення людей, реабілітації ветеранів, стабілізації громад і запуску відбудови.	Дефіцит довіри до влади, конфлікти між групами, деморалізація військових, ветеранів і ВПО, посилення страху повторної війни, актуалізація впливу РФ у питаннях мови та статусу РПЦ в Україні.
Наслідки для відновлення	З'являється шанс на довгострокове планування, інвестиції, часткове повернення населення і відбудову як безпековий проєкт.	Відновлення гальмується, бо безпека лишається невизначеною; інвестиції, повернення людей і стратегічне планування відкладаються.
Політичний ефект	Угода може бути прийнята як складний компроміс, якщо вона зберігає суб'єктність України та не закриває майбутніх можливостей, а також можливості вирішення питань ТОТ і людей на ТОТ.	Угода делегітимізується як несправедлива, нав'язана або така, що винагороджує агресора.
Ключовий ризик	Ризик полягає в тому, що гарантії можуть виявитися слабшими, ніж очікувалося.	Ризик полягає в тому, що війна фактично не завершується, а відкладається на гірших для України умовах.

Є регіональні відмінності й тенденції у ставленні до можливих сценаріїв завершення війни, зокрема до проміжних форматів врегулювання, ролі безпекових гарантій, меж допустимого компромісу та очікуваних суспільних наслідків.

Тому ключове політичне завдання вже зараз полягає не у виборі риторики про мир, а в підготовці архітектури прийнятного миру: зі зрозумілими формулюваннями, чіткими межами, окремою політикою щодо ТОТ, зрозумілою моделлю гарантій безпеки, пакетом внутрішньої стабілізації та комунікацією, що поважає досвід регіонів, а не стирає його.

13. Узагальнення

- ▶ У досліджених регіонах відсутній запит на мир як на абстрактну політичну формулу; натомість наявний запит на таке потенційне врегулювання, яке одночасно забезпечує безпеку, не підриває справедливості і не послаблює політичну суб'єктність України.
- ▶ Суспільна прийнятність потенційної угоди визначається не декларативною дипломатичною риторикою, а її практичним змістом: наявністю дієвих гарантій безпеки, зрозумілих наслідків ситуації щодо ТОТ, переконливої відповіді на питання справедливості та здатністю держави пройти післяугодний період без внутрішньої дестабілізації.
- ▶ Усі регіони демонструють високий рівень недовіри до суто декларативних домовленостей і символічних гарантій. Формальне припинення вогню саме собою не сприймається як достатня основа стабілізації, якщо воно не супроводжується механізмами стримування Росії, зовнішньою безпековою підтримкою, санкційними інструментами та збереженням сильної української оборони.
- ▶ Регіональні відмінності не руйнують спільної рамки, а уточнюють її. Херсон найгостріше акцентує на критерії безпосередньої фізичної безпеки; Харківщина – на важливості інституційної довіри, якості держави та справедливих правил; Донецщина – на центральності питання ТОТ, права на повернення і правової визначеності; Чернівці – на зв'язку миру з внутрішньою стійкістю держави, людським капіталом і недопущенням внутрішньої деградації; Запоріжжя – на неприйнятності сценаріїв, що виглядають як легітимація окупації або капітуляція.
- ▶ Одним із ключових висновків є те, що найбільший ризик пов'язаний не лише з параметрами потенційної угоди, а і з характером соціально-політичного переходу після неї. Якщо цей перехід буде несправедливим, непрозорим, недемократичним, слабо поясненим та управлінськи неякісним, він може стати джерелом нової внутрішньої напруги.
- ▶ Для Європейського Союзу й міжнародних партнерів один із висновків про оцінку поточної ситуації полягає в тому, що підтримка теми миру в українському контексті не може зводитися до декларації та деескалації як самодостатніх цілей. Така рамка легко прочитується як зовнішній тиск на Україну задля політичної поступливості без належного безпекового, правового і гуманітарного наповнення. Тож ефективна роль ЄС полягає не лише в підтримці дипломатичного процесу, а й у формуванні ширшої рамки стійкого миру, у якій поєднуються безпека, право, відповідальність, захист постраждалих груп і довгострокова підтримка української стійкості та сил оборони.
- ▶ Особливе значення ЄС може мати за дефіциту не лише ресурсів, а й правил. Ідеться про довгострокові безпекові зобов'язання, санкційні тригери в разі порушення потенційних домовленостей, механізми моніторингу з реальними наслідками, підтримку правосуддя, захист прав громадян на ТОТ, політики для ВПО та інструменти відновлення людського капіталу в регіонах. Комунікаційно для ЄС принципово важливо говорити не про мир як швидке політичне рішення, а про умови справедливого і стійкого врегулювання: дієві гарантії безпеки, відповідальність за агресію, довгострокову підтримку України, її включення до європейської архітектури безпеки й недопущення нової залежності чи повторної вразливості, а також євроінтеграційний поступ.
- ▶ Для української влади ключовим завданням є формування окремої державної рамки комунікації про потенційний мирний процес. Регіональні матеріали показують, що суспільство не приймає абстрактних політичних формул, але демонструє готовність до складної і чесної розмови про різні сценарії, їхні межі, ризики й наслідки. Це означає потребу системно пояснювати різницю між припиненням вогню, потенційною угодою, гарантіями безпеки, відкладеним розв'язанням територіальних питань і стійким миром, не підміняючи один рівень іншим.

- ▶ Окремим стратегічним напрямом має стати тема тимчасово окупованих територій, яка не може залишатися периферійною. Необхідно завчасно сформувати політику щодо прав громадян в окупації, правил повернення, гуманітарного зв'язку, перехідного правосуддя, статусу майна, компенсацій, представництва деокупованих громад і захисту тих, хто зберігав лояльність до України в умовах окупації. Відсутність такої політики є не лише правовою прогалиною, а й фактором політичної недовіри.
- ▶ Ще один висновок стосується ризиків внутрішньої дестабілізації. Якщо переговорна рамка з'явиться, вона має супроводжуватися і зовнішньополітичними рішеннями, і цілісним пакетом внутрішньої стабілізаційної політики. Ідеться про політику справедливості для військових і ветеранів, ВПО, мешканців деокупованих територій, громад під обстрілами й інших груп, для яких ціна війни стала надто високою; про чесні правила представництва; захист децентралізації; механізми соціальної інтеграції, а також програми повернення й утримання людей. Без цього будь-яка потенційна угода ризикує стати не точкою зменшення напруги, а тригером нової внутрішньої конфліктності.

Гарантії безпеки мають бути перекладені й мовою регіонального досвіду. Для Херсона це означає насамперед реальний захист від обстрілів і зниження щоденної вразливості. Для Харківщини – зменшення ризику нового наступу, підтримку відновлення громад та зміцнення довіри між державою і суспільством. Для Донеччини – збереження права на повернення, захист людей на ТОТ та недопущення політичного виключення окупованих територій з українського майбутнього. Для Чернівців – впевненість у тому, що потенційна пауза не обернеться внутрішньою деградацією держави, втратою людського капіталу й послабленням її суб'єктності. Саме така регіонально чутлива мова безпеки здатна зробити державну політику переконливою та суспільно зрозумілою.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий неpartійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, проводимо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua і в соціальній мережі Facebook <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну пошту за адресою: ucipr@ucipr.org.ua.

Розуміння миру, потенційної мирної угоди й можливих гарантій
безпеки та ставлення до них: регіональні аспекти.
Звіт за результатами обговорень в регіонах

Електронне видання

Випуск: червень 2026 року

**НАЦІОНАЛЬНА ПЛАТФОРМА
СТІЙКОСТІ ТА ЗГУРТОВАНOSTІ**